

בינת המשפט

ענייני ממונות אקטואליים

בפ"ד פרשת חוקת תשע"ג

ג'יון לא

נכתב ונערך על ידי הרב יצחק בירך דסקל

מחבר גליונות "משך חכמה המבואר"

דיין בבית דינו של הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א
דיין בבית דינו של הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א
ור"מ בישיבת סדיגורא בני ברק

מקבץ שאלות

כל חיובי המים, כולל כל הוצאות שנגרמות למשכיר דהיינו ריבית והצמדה. כי באמת החיוב הוא למשתמש במים, והוא השוכר, אלא שבעיריה שולחים את החיוב למי שרשום לפנייהם, אבל באמת, החיוב הוא לשוכר ולא למשכיר כלל. לכן כל סכום שיחייבו חייב השוכר ולא המשכיר. ולא שייך כלל לדון כאן דין גרמא, כי החיוב הוא לשוכר בעצמו.

ג. פיצויים ליולדת שהמשיכה לעבוד במקום אחר

"עבדה אצלי עובדת הרבה שנים. לאחרונה היא ילדה, והמשיכה את חופשת הלידה לשמונה חדשים. לבסוף הודיעה שאינה חוזרת לעבודה כי יש לה עשרה ילדים, וברצונה לחפש עבודה בפחות ימים. האם מגיע לה פיצויים.

תשובה

על פי החוק: "התפטרה עובדת, תוך תשעה חדשים מיום שילדה, על מנת לטפל בילדה - יראו לענין חוק זה את התפטרותה כפיטורים". ולא רק אם התפטרה לגמרי, אלא היא הדין אם מחפשת עבודה בתנאים יותר קלים - גם מגיע לה פיצויים.

ד. הזמנתי ריפוד לפסח, והרכבתי את הריפוד לבד ...

"הזמנתי ריפוד אצל רפד לשש כסאות לפסח. הרפד התעכב להרכיב את הריפוד לפני הפסח. והיות והתקרב החג, הרכבתי לבדי את הריפוד. האם יכול אני להפחית לו משכרו".

תשובה

בכסף הקדשים חושן משפט סי' שע"ה כתב שאם נתן כלי לאומן, והתנה עמו שיסיימו בזמן מסוים, ואיחר ולא עשאו בזמן, אין חייב לשלם לאומן כל שכרו, אלא כיורד שלא ברשות, שמשלם לו רק ההוצאה. כלומר אינו משלם לו כמה שקצב בשכרו, אלא שכר לפי שכר מינימום המקובל בשוק. וכיון שבנידון דידן בודאי כונת המזמין היתה שלכבוד הפסח יהיה הריפוד, הרי שלכאורה אינו משלם לו רק ההוצאה, דהיינו שוי הריפוד ללא ההרכבה. זה הנראה לכאורה.

אבל באמת הוא טעות גמור. כי הכסף קדשים מדבר באופן שנותן חומר גלם לאומן, והחומר גלם שייך לבעל הבית, כגון נתנה בד לתופרת ולא גמרה לחתונה, אמרינן שמשלמת ההוצאה בלבד, אבל בנידון שלנו הריפוד שייך לרפד, והרפד אינו מוכר את הריפוד ללא ההרכבה ונוטל שכר על הכל, וכיון שלא הגיע להרכיב, היה יכול הלוקח לבטל את העסקה, אבל אין הלוקח יכול ליטול את ריפוד שאינו שלו ולהרכיבו על הכסאות, דגזל הוא, שלא נתן לו הרפד את

א. הוצאות 'הוצאה לפועל' לפרעון צ'ק

"קיבלתי צ'ק מאדם שקיבל ממישהו אחר כו'. הצ'ק חזר, ואיני מכיר את בעל הצ'ק. פניתי להוצאה לפועל, וקבלתי את תשלום הצ'ק מבעל הצ'ק. האם בעל הצ'ק צריך לשלם לי את הריביות ושכר הטרחה והאגרות של העורך דין".

תשובה

הכלל הוא: הוצאה שהלוה כופה על המלוה לעשות, חייב הלוה לשלם. כגון, אדם שקיבל צ'ק והפקידו בבנק, והצ'ק חזר, על הלוה לשלם הוצאות הבנק על החזרה. כך פסק בפתחי חושן הלוואה (פרק ב הערה ק) על פי הרמ"א (חושן משפט סימן י"ד ה) במי שאומר לחברו לדון במקום אחד, ואמר לו ואני אבוא אחריו, והלך האחד והשני לא בא, שחייב לשלם לו ההוצאות. והוא הדין בנידון דידן, כיון שנתן לו הצ'ק, הרי זה כאומר לו בפירוש שיפקיד בבנק בלא הזמן, וגרם לו הוצאות, ועיין שם עוד פרטים בדין זה.

אבל הוצאה שאינה הכרחית, פטור לשלם. לכן אם הצ'ק חזר, על מקבל הצ'ק לחזור למי שנתן לו את הצ'ק, ולתבוע ממנו שישלם לו צ'ק או כסף אחר, כי באמת לא קיבל כלום, ולא עליו מוטל ללכת להוצאה לפועל. ולכן אם פנה להוצאה לפועל, וטוען הלוה שאם היית בא אלי, הייתי משלם מיד, אין הלוה חייב לשלם את ההוצאה של עורך הדין, ובודאי לא הוצאות ריבית האסורה על פי תורה.

אבל אם אין דרך להוציא את הכסף, יש היתר לפעמים ללכת להוצאה לפועל. אבל אסור לעשות זאת ללא אישור בי"ד, כי לפעמים מצבו של הלוה אוסר ללכת להוצאה לפועל. לכן אם היה אישור בי"ד, הלוה חייב בדרך כלל הוצאות עו"ד, ואם לא היה אישור בי"ד זה תלוי בהרבה נקודות, וכל דבר לגופו של עניין. לפיכך, אם מדובר בסכום גדול, צריך לתובעו לבית דין, ואי אפשר להשיב על זה בכתב.

ב. ריבית והצמדה של חשבון מים בדירה שכורה

"אני משכיר את דירתי לשוכר. בהסכם בינינו סוכם שהשוכר ישלם תשלום המים. היות והשוכר לא שילם מים זמן רב, קיבלתי תשלום ריבית דריבית ותשלום שכר טירחת עורך דין. השוכר מסכים לשלם את תשלום המים, אבל הוצאות העורך דין והריבית אינו מסכים לשלם, והוא טוען שהינו גרמא בלבד, וגרמא בניזקין פטור".

תשובה

בדירה שהשוכר לא שילם מים, וכתוצאה מזה יש חיוב לבעל הדירה, חייב השוכר בכל ההוצאות. כי השוכר מתחייב לשלם את

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

המקח והשידוך במקום שלא היה נודע ללוקח מבלעדו, בכל גווני מקרי מתחיל" עכ"ל. ומתחיל מקבל שלישי.

ז. השקיע כסף בעסק, והלה לא עסק, האם מותר לשלם לו פיצוי

"ידידי עוסק בבניית קארוונים. השקעתי בעסק שלושים אלף שקל, וסוכם בינינו כי לאחר החזר הקרן נתחלק ברווח. לצערי ידידי הפסיק את העבודה באמצע. לאחר הרבה עגמת נפש קבלתי חזרה את כספי. והיות וכספי היה מושקע יותר משנה ללא כל רווח, והיות וידידי פשע ולא עשה כלום, ביקשתי פיצוי על מניעת הרווח, ונתן לי אלף שקלים. אלא שנפשי בשאלתי, האם אין בזה חשש ריבית מאחר שהמעות הלוואה, ואין רווח, ולא עשינו היתר עיסקה".

תשובה

המבטל כיסו של חברו פטור מדיני אדם (ירושלמי פרק איזהו נשך הלכה ג) וכן פסק הרמ"א בס"י רצ"ב (סעי' ז) ונחלקו הפוסקים האם חייב לצאת ידי שמים, והביאם בברית יהודה (פרק ב' הערה ל"ג). ובברית יהודה בהערה לה כתב (עמ' כט ד"ה ועי') בשם אמרי בינה (שו"ת סוף סי' א) דלפוסקים שמבטל כיסו פטור מדיני שמים פשיטא שאסור לו להוסיף לו, אפילו אם כונתו לסלק התרעומת. ומסתפק האם לפוסקים שסוברים שיש חיוב לצאת ידי שמים, האם מותר לשלם לו לצאת ידי שמים, ומסיק שנראה שאסור.

ומוסיף שאפילו הפוסקים שחייב לצאת ידי שמים, מכל מקום היינו רק שגרם לו מניעת רווח, אבל אם לא היה מניעת [פירוש, כגון שלא ברור שהיה לו עסק אחר] הכל מודים שפטור מלצאת ידי שמים. אבל מכל מקום כתב שבאמרי בינה נשאר בצריך עיון אם מותר לתת לו בתורת מתנה, לפיכך פסק בברית יהודה שיתן לו לאחר פרעון בתורת מתנה, באופן שמותר מדין ריבית מאוחרת, ואף על פי שמתכוננים לכך, כל זמן שאינו מפרש לו נראה שמותר לכולי עלמא.

והנה כל עיסקה היא פלגא פקדון פלגא מלוה, נמצא שעל חצי הפקדון מותר לו לקחת ריבית מדין מבטל כיסו, אם נוטל בתורת מתנה לאחר הפרעון.

ומה שכתב להתיר בריבית מאוחרת, הכונה שיתן לו מתנה מועטת בלבד, והינו שלא בפרהסייה, כמו שמבאר בברית יהודה פרק ה' הערה כ. דאע"פ שבברית יהודה בפרק ה' הערה יח הביא הרבה פוסקים שאוסרים במתכון הלוה לשם ריבית, אפילו שאינו מפרש הוי כמפרש, כאן יש להתיר ולהקל אפילו במתכון.

הריפוד להרכיבו, אלא אך ורק שהוא בעצמו ירכיבו, ויטול שכר על ההרכבה, לפיכך אם אינך רוצה לעבור איסור גזל, חייב לשלם שכר מלא, כיון שלא מוכרו לך רק עם ההרכבה בשכר מלא. אבל אם תשלם רק שווי הריפוד תעבור על איסור גזל.

ושאלני תלמידי הבחור החתן שלמה וויס הי"ו, בישיבת סאדיגורא, מדוע אין להפחית לרפד על שמירת הריפוד בביתו זמן רב. לכן נראה באמת, שיש להפחית משכרו במקצת ולא יקבל שכר מלא.

ה. הזמנת מוצר, עם שרות תיקון

"הזמנתי לפני הפסח ריפוד עבור שש כסאות, תמורת אלף ושש מאות שקל. בנוסף הבטיח לי הרפד שיתקן לי שני כסאות שהתקלקלו, שרות זה הוא נותן למי שעושה אצלו ריפוד. לאחר שגמר את עבודת הריפוד, מיהר לעבודתו, והבטיח לי כי יבוא לתקן את הכסאות לפני החג. היות וכבר קרב החג, וראיתי שלא יבוא, תיקנתי בעצמי. תיקון הכסאות עולה מאתיים שקלים. האם אפשר להפחית לו מאתיים שקלים מתשלום הריפוד, היות והתיקון הוא רק שרות נוסף לקנייה, אבל עיקר התשלום היה על הריפוד, או שכיון שתיקון כזה עולה מאתיים שקלים, אני יכול להפחית לו משכרו, כי לא הייתי משלם אלף ושש מאות שקלים לולי תיקון הכסאות".

תשובה

כיון שתיקון הכסאות נכלל בתשלום הריפוד, הוא חלק בלתי נפרד ממנו, וכיון שעלות התיקון היא מאתיים שקלים, יש להפחית מתשלום הריפוד מאתיים שקלים, ואינו יכול לטעון כי בכונתו לבוא לאחר החג, כי אנו סהדי שההזמנה היתה לתקן לפני החג.

ו. מתחיל וגומר בתיווך

פרסמתי בעיתון שדירתי למכירה במליון ומאה שקל. ר' יעקב המתווך תיווך לי את ר' חיים, אלא שהעיסקה לא יצאה לפועל כיון שר' חיים רצה לרכוש דירה במליון שקל בלבד. לאחר זמן פנה אלי ר' משה - על ידי מודעה שפרסמתי בעיתון - אלא שכדי לשלם על הדירה, הוצרך למכור את דירתו ששוויה מליון שקל. הצעתי לו למכור את דירתו לר' חיים - הקונה הראשון - במליון שקל, ובתמורה שיקבל, ישלם עבור דירתי בתוספת מאה אלף שקל. וכך היה. מי זכאי לדמי תיווך, וכמה.

תשובה

ר' משה חייב לשלם דמי תיווך על תיווך מכירת דירתו לר' חיים, ור' חיים צריך לשלם תיווך על קניית דירתו על ידי תיווך. היות והמתווך ר' יעקב הביא את ר' חיים הקונה, דינו כמתחיל, כי לולי המתוך לא הייתה יודעים שר' חיים מעוניין לקנות דירה. לאור זה, תגבו דמי תיווך מר' חיים ומר' משה, ושליש מכל מה שקבלתם נתנו דמי תיווך ר' יעקב. וכל זה על פי פסק של רבינו המהרש"ם בספרו משפט שלום (סי' קפ"ה סעיף י) שכתב וז"ל: "אם היה

*ניתן לשמוע שיעור ב"בינת המשפט" במערכת ויזניץ. מארץ ישראל
 בטלפון: 054-8494-555 מחו"ל בטלפון: 972-747-181-000
 *ניתן לשמוע שיעור ב"בינת המשפט", בישיבת סאדיגורא בני ברק, בימים א, ג, בשעה 12.30 בצהריים. בהיכל הישיבה.
 *להערות ותגובות - טל': 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com
 *להזמנת תור בבית דינו של הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א: 050-4109303 - הרב מיכאל לנדאו-מזכיר בית הדין